

Offentlighet- och sekretess, lagen om offentlig upphandling och mutor

Mattias Rondolph, regionjurist, VGR

Utbildningsdag stiftelser 26 maj 2023

Offentlighet- och sekretess

Offentlighetsprincipens - syfte

- Demokratisk åsiktsbildning
- Allsidig upplysning
- Kontroll och insyn

Handlingsoffentligheten & sekretess

- "Till främjande av ett fritt meningsutbyte, en fri och allsidig upplysning och ett fritt konstnärligt skapande ska var och en ha rätt att ta del av allmänna handlingar."
- Rätten att ta del av allmänna handlingar får begränsas endast om det krävs med hänsyn till vissa särskilt angivna syften och detta angetts i lag.

Allmän handling

- En **handling** är allmän om den **förvaras** hos **myndighet** och är att anse som **inkommen** till eller **upprättad** hos myndigheten.
- Obs! En handling behöver **inte** vara diarieförd för att vara en allmän handling

Handling

- Framställning i skrift/bild eller en upptagning som kan göras tillgänglig med tekniska hjälpmedel
- Form för att lagra och bevara upplysningar, informationsbärare (konstnärliga verk)
- Teknikneutralt, till exempel brev, foto, röntgenbild, e-post, film, CD-skiva, sms, inspelat röstmeddelande

Myndighet

- Regionstyrelsen och övriga styrelser och nämnder
- Regionfullmäktige likställs med myndighet när det gäller rätten att ta del av allmänna handlingar (handlingsoffentligheten)

Stiftelser och rätten att ta del av allmänna handlingar

- Rätten att ta del av allmänna handlingar (och iaktta sekretess) ska i tillämpliga delar även gälla handlingar t.ex. hos stiftelser där regionen utövar ett *rättsligt bestämmande inflytande*. Sådana stiftelser ska därvid jämföras med myndigheter
- VGR anses utöva ett rättsligt bestämmande inflytande om VGR, ensamt eller tillsammans med en annan region eller en eller flera kommuner, har rätt att utse eller avsätta mer än hälften av ledamöterna i stiftelsens styrelse

Förvarad

- Tillgänglig för myndigheten (även om utlånad eller finns hemma hos befattningshavare)
- Myndigheten disponerar över möjligheten att överföra upptagning till läsbar form
- Ej skyldighet att framställa en "ny" handling (skrift/bild) av uppgifter som kan inhämtas ur befintliga handlingar (ej förvarad)

Förvarad –sammanställning

- Särskilt förvaringsbegrepp för upptagningar
- Om en sammanställning kan göras tillgänglig med rutinbetonade åtgärder anses det vara en förvarad handling (potentiell handling)
- Obs! tiden är endast relevant för att bedöma om det är en potentiell handling

Personligt adresserat brev/meddelande

- Ej förvarad handling:
 - ✓ Sådana skrivelser som enbart rör personliga förhållanden (ej ärende/fråga som ankommer på myndigheten) och
 - ✓ Handlingar som mottas enbart på grund av annan ställning, till exempel partifrågor eller fackliga frågor

Inkommen

- Anlänt till myndighetens lokaler
- Tagits emot av någon behörig person
- Kommer från en person eller myndighet som är fristående från den som tar emot handlingen

Upprättad

- Expedierats
 - avsänts antingen till en enskild eller en annan myndighet
 - hos myndigheten hålls tillgänglig för avhämtning
- Hör till ett ärende som har slutbehandlats

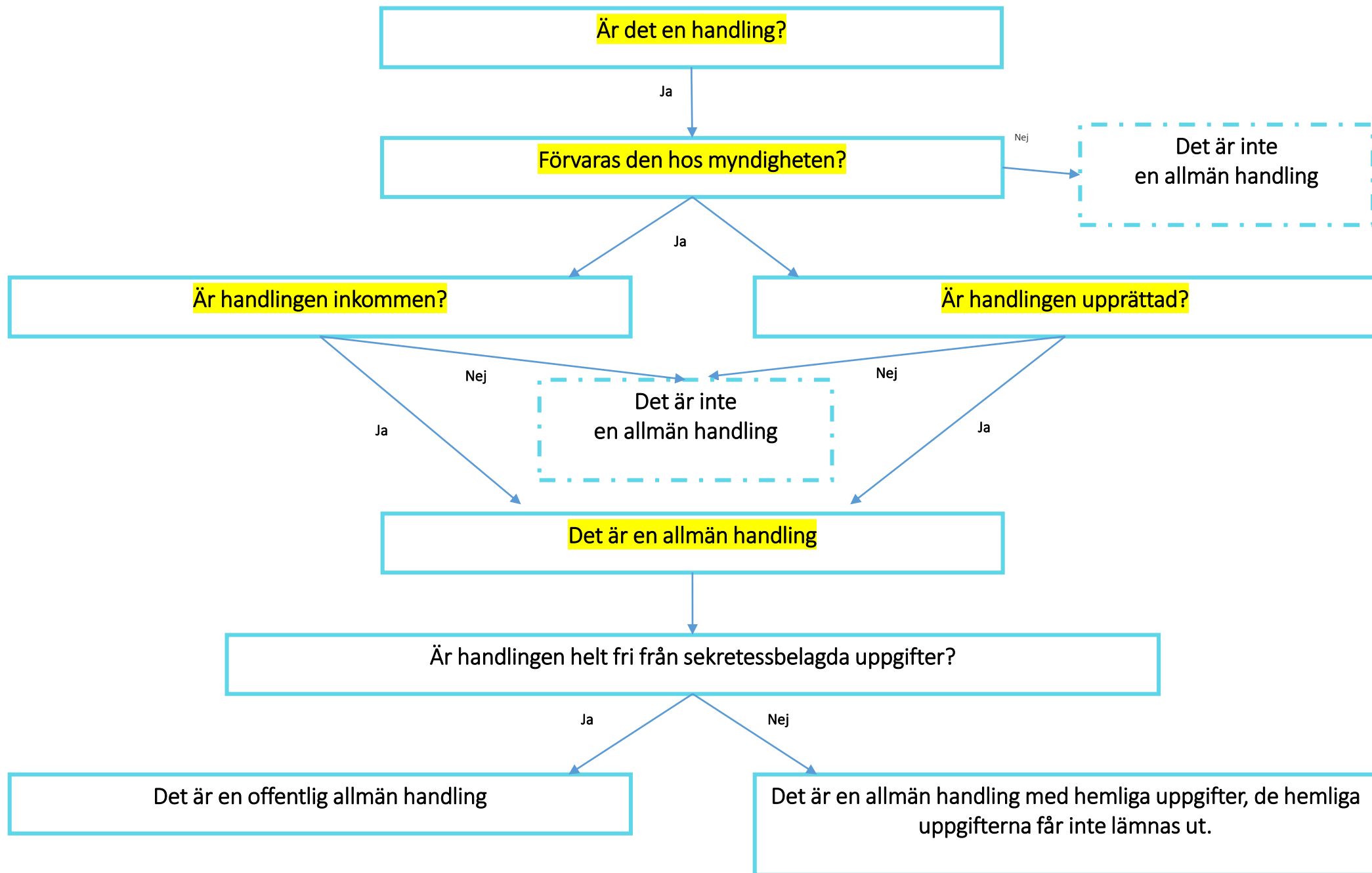
Upprättad forts.

- Justerats
- På annat sätt färdigställt
- Principen är att handlingen anses upprättad först då den föreligger i sitt slutliga skick.

När uppstår en allmän handling?

- Till dess att handlingen är upprättad, och blivit en allmän handling, brukar man tala om arbetsmaterial.
Arbetsmaterial är inte allmänna handlingar
 - Exempel på "handlingar" som inte är allmänna handlingar
 - Minnesanteckningar (innan dessa exempelvis tillförs ett ärende som en tjänsteanteckning)
 - Utkast till beslut
 - Säkerhetskopior

Sekretess

- En allmän handling kan vara offentlig eller innehålla sekretessbelagda (hemliga) uppgifter
- För att kunna sekretessbelägga uppgifter krävs uttryckligt stöd i lag
- Sekretessbestämmelser kan t.ex. skydda uppgifter om enskilda eller uppgifter om det allmännas ekonomiska intresse

Sekretess

- Bestämmelser om sekretess finns i huvudsak i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)
- Att uppgifter omfattas av sekretess innebär ett förbud mot att röja sådana uppgifter muntligen, genom att lämna ut allmänna handlingar eller på annat sätt
- Att bryta mot tystnadsplikten är straffbart

Utlämnande av allmänna handlingar

- Allmän handling ska på begäran **genast** eller **så snart det är möjligt** tillhandahållas på stället utan avgift
- Rätt att få kopia av offentlig allmän handling mot avgift, en sådan begäran ska hanteras **skyndsamt**
- Rådrum att ta ställning till om handlingen utgör en allmän handling och/eller/ om handlingen är offentlig eller hemlig
- Anonymitetsskydd och efterforskningsförbud

Lagen om offentlig upphandling (LOU) och stiftelser

Lagen om offentlig upphandling

- LOU gäller för all offentlig upphandling av varor, tjänster och byggentreprenader som inte omfattas av annan upphandlingslag eller av något specifikt undantag som gäller i den enskilda upphandlingen.

Vilka omfattas av LOU?

- De som omfattas av LOU kallas **upphandlande myndigheter**.
- Upphandlande myndigheter är statliga och kommunala myndigheter. Hit hör beslutande församlingar i kommuner och regioner, vissa **offentligt styrda organ** som de flesta kommunala och en del statliga bolag, samt sammanslutningar av en eller flera upphandlande myndigheter eller ett eller flera offentligt styrda organ.

Offentligt styrda organ

- Offentligt styrda organ är till exempel bolag, föreningar och **stiftelser** som tillgodoser behov i det allmännas intresse och där staten, en kommun, ett landsting eller en annan upphandlande myndighet till största delen finansierar eller kontrollerar verksamheten.
- Men en förutsättning för att de ska räknas som offentligt styrda organ i denna mening är att behovet organet tillgodoser inte är av industriell eller kommersiell karaktär.

Mutor – otillbörliga förmåner

Brottsbalken, 10 kap. 5a-5e §§

RF 1 kap. 9§

*De som fullgör
offentliga
förvaltningsuppgifter
ska iaktta saklighet
och opartiskhet*

Varför är kunskap om mutor viktigt?

- Demokrati
 - Förtroende

Vad är muta

- BrB 10 kap 5a-5c§§
 - Ta emot / erbjuda förmån mot utövande av uppdrag (på särskilt sätt)
 - Otillbörlig förmån

Tagande av muta

Tagande av muta föreligger enligt brottsbalken (10 kap 5 a §) om

1. en fysisk person som är arbetstagare eller utövar uppdrag i privat eller offentlig sektor,
2. tar emot eller godtar ett löfte, dvs. inte tackar nej till ett erbjudande, eller begär,
3. för sig själv eller för någon annan, dvs. för en honom eller henne närstående person eller en organisation som han eller hon har direkt eller indirekt ekonomiskt intresse i,
4. en otillbörlig förmån,
5. för utövningen av anställningen eller uppdraget, dvs. där annan förklaring till förmånen än mottagarens tjänst eller uppdrag inte kan visas.

Givande av muta

Givande av muta föreligger enligt brottsbalken (10 kap 5 b §) om

1. en fysisk person, vilken som helst, dvs. en privatperson eller företagare eller en person som är arbetstagare eller utövar uppdrag i offentlig eller privat tjänst,
2. lämnar, utlovar eller erbjuder (inbegripet accepterar en begäran om),
3. en otillbörlig förmån,
4. till en arbets- eller uppdragstagare, dvs. till en bestämd fysisk person som handlar för sin arbetsgivares respektive sin uppdragsgivares räkning, i privat eller offentlig tjänst
5. för denne själv eller för någon annan, dvs. för en honom eller henne närstående person eller en organisation som han eller hon har direkt eller indirekt ekonomiskt intresse i,
6. för utövningen av anställningen eller uppdraget, dvs. där annan förklaring till förmånen än mottagarens tjänst eller uppdrag inte kan visas.

Handling med inflytande

- BrB 10 kap 5d§
- Ta emot / godta / kräva förmån för att påverka **annans** beslut vid myndighetsutövning / upphandling
 - Böter – fängelse i max 2 år

Vad är en otillbörlig förmån?

- Varje förmån som objektivt sett kan misstänkas påverka tjänsteutövningen ska betraktas som otillbörlig.
- Vid en domstolsprövning för görs alltid en samlad bedömning av alla omständigheter som har betydelse i det enskilda fallet
- Det hjälper inte att du som mottagare kan bevisa att du inte har påverkats av förmånen.

Förmåner

- Ej tillåtet att ta emot
 - Gåvor för att finansiera sociala aktiviteter eller ordinarie verksamheter
 - Inköpsrabatter, provisions-eller andra bonusarrangemang, medlemskap i föreningar
 - Inbjudningar till fester eller middagar som inte ingår i ditt eller VGR:s arbete
 - Biljetter till diverse tillställningar som teater, bio, sportevenemang

Förmåner forts.

- **Ej tillåtet att ta emot**

- Kontanter eller värdepapper, penninglån, borgensåtagande eller annan skuldtäckning och eftergift av fordran eller liknande

- **Tillåtet att ta emot**

- Gåva som talare (av obetydligt värde)
- "Give-aways", enklare gåva ,ed ett företags logga vid arrangemang typ mässa.

Vad innebär ett mutbrott?

BrB 10 kap 5a-5c§§

- Enskilt ansvar, brott enl BrB
- Tagande/givande av muta
 - Böter – fängelse i max 2 år
- Grovt brott
 - Fängelse 6 mån – 6 år

Vem kan straffas för mutbrott?

- Vilka fysiska personer som helst
 - Fysiska personer kan straffas för givande av muta under förutsättning att mottagaren omfattas av reglerna för tagande av muta.
 - privatpersoner och företagare, liksom anställda personer eller uppdragstagare i privat eller offentlig verksamhet –
 - Juridiska personer kan inte dömas till straff enligt svensk lag. Om initiativet utgår från ett företag utkrävs ansvaret därför inte av företaget utan av företagets företrädare, dvs. en eller flera fysiska personer.

Vem kan straffas för mutbrott? Forts.

- Vad gäller tagande av muta gäller att vilken fysisk person som helst som är arbetstagare i offentlig eller privat tjänst kan dömas för tagande av muta.

Frågor som du bör ställa dig

- Varför erbjuds jag den här förmånen?
- Har förmånen ett högt värde?
- Finns det risk att jag påverkas i mitt arbete?
- Finns det risk för att allmänhetens förtroende för VGR skadas?

Information

- Brottsbalken (1962:700) 10:5a-5d)
- VGRs riktlinje mot korrruption, mutor och jäv – RS 2016-05152
- Institutet mot mutor

Kontakt och ytterligare frågor: mattias.rondolph@vgregion.se